

Op digitale wereldreis

Geschiedenisonderwijs in het buitenland

Hoe ziet het geschiedenisonderwijs eruit over de grens? Negen docenten volgden vorig schooljaar een nascholingstraject van de Rijksuniversiteit Groningen. Ze gingen op digitale 'reis' naar Australië, IJsland, Noorwegen, de Verenigde Staten, Vlaanderen en Zwitserland om te ontdekken hoe het geschiedenisonderwijs in deze landen eruit ziet. Daarna volgden ze een gastlezing over het International Baccalaureate. Wat leverde het de deelnemende docenten op? En welke lering valt er uit te trekken voor de inrichting van ons Nederlandse curriculum?

Tim Huijgen is universitair docent en lerarenopleider aan de Rijksuniversiteit van Groningen.

Onderwijs in Australië verschilt per staat. Er is een nationaal curriculum (zie afbeelding voor de uitgangspunten), maar staten bepalen zelf de precieze invulling van het onderwijs. Het secundaire onderwijs in Australië begint in *Year 6* of *Year 7* en duurt tot *Year 11*. Leerlingen zijn dan gemiddeld tussen de 12 en 15 jaar oud. Geschiedenis kent in deze periode vaak een chronologische opbouw, beginnend bij prehistorie en oudheid tot aan moderne geschiedenis. Er is veel aandacht voor wereldgeschiedenis. Nationale historische gebeurtenissen worden vaak geplaatst in een wereldperspectief. Ook is er aandacht voor *cross-curriculum priorities*. Twee met elkaar verbonden domeinen zijn erg belangrijk in het

'Het mondelinge examen in Noorwegen wordt alleen afgenomen bij leerlingen die door loting zijn geselecteerd'

Australische geschiedenisonderwijs. Ten eerste het kennen en begrijpen van geschiedenis en ten tweede historisch onderzoek en vaardigheden. In het eerste domein maken leerlingen kennis met historische gebeurtenissen op verschillende geografische schalen en met concepten, zoals verandering en continuïteit, significantie en perspectief nemen. Bij het tweede domein

ligt de nadruk op het gebruiken van historische bronnen voor het interpreteren en verklaren van historische gebeurtenissen en hierover communiceren.¹ Vanaf *Year 11* kunnen leerlingen twee jaar *senior secondary school* volgen. Tijdens deze periode bestuderen leerlingen twee perioden bij het schoolvak geschiedenis: de oudheid en moderne geschiedenis. Voor iedere periode zijn leerdoelen geformuleerd waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen kennis en vaardigheden. Bij het kennisonderdeel kunnen scholen en docenten vaak kiezen uit een lijst met onderwerpen om te behandelen in de les.² Er is geen nationale toetsing. Australische staten bepalen zelf hoe ze de toetsing inrichten. New South Wales heeft bijvoorbeeld een combinatie van schoolexamens (met een verplichte weg van ken-

nis, historische vaardigheden, onderzoeksvaardigheden en communicatievaardigheden) en een centraal examen voor het behalen van een *High School Certificate*. Voor het centraal examen van het onderdeel *Modern History* moeten leerlingen bijvoorbeeld in drie uur tijd vragen beantwoorden over vier thema's, zoals 'vrede en conflict' en 'verandering in de moderne tijd'. Dit examen wordt ontworpen door de *NSW Education Standards Authority*.³

Informeel canon

In *IJsland* zijn er geen formele eindtermen voor geschiedenis. Deze zijn er alleen voor drie kerndomeinen: IJslands, wiskunde en vreemde talen. Het curriculum op een school is opgebouwd rondom zes thema's, zoals duurzaamheid, democratie en mensenrechten en creativiteit.⁴ Het primaire

onderwijs duurt in IJsland van 6 tot 16 jaar. Geschiedenis is binnen deze periode onderdeel van *social sciences*, een vak dat ook bestaat uit bijvoorbeeld aardrijkskunde, sociologie en levensbeschouwing. Vanaf 16 jaar is geschiedenis een apart vak, waarbij een school en de geschiedenisdocenten de inhoud bepalen. Er is geen centrale eis aan het aantal uur geschiedenis dat leerlingen krijgen. Traditioneel gezien worden twee onderwerpen aangeboden door scholen: wereldgeschiedenis en IJslandse geschiedenis. Geschiedenisdocenten in IJsland vinden het bevorderen van kritisch denken en het begrijpen van actuele gebeurtenissen erg belangrijk. Er is een informele canon met onderwerpen die vaak worden behandeld tijdens IJslandse geschiedenislessen, zoals het ontstaan van nederzettingen, de reformatie en de onafhankelijkheidsstrijd. Daarnaast bieden scholen soms optionele vakken aan waarbij leerlingen kunnen aangeven welke historische onderwerpen zij zelf willen onderzoeken. Ook het primaire onderwijs in **Noorwegen** duurt van 6 tot 16 jaar. Vanaf 16 jaar gaan leerlingen drie jaar naar het secundaire onderwijs, waarbij een globaal

onderscheid wordt gemaakt tussen een beroepsrichting (vergelijkbaar met vmbo) en een voorbereiding op de universiteit of hogeschool (vergelijkbaar met havo en vwo). In 2020 werd een nieuw curriculum in Noorwegen voor de basisschool en middelbare school geïntroduceerd. Centraal stond een reductie van leerdoelen per vak en het stimuleren van samenwerking tussen vakken. Het nieuwe curriculum is vormgegeven binnen drie thema's: volksgezondheid en welzijn, democratie en burgerschap en duurzame ontwikkeling.⁵ In de laatste twee jaar van het secundaire onderwijs is geschiedenis een verplicht vak binnen de havo/vwo-richting, waarbij in het eerste jaar de focus ligt op de periode tot 1789 en in het laatste jaar de periode vanaf 1789 tot nu wordt behandeld. De nadruk ligt op het begrijpen van verbanden in de geschiedenis en er is steeds meer aandacht in lessen voor 'gewone' mensen en nationale minderheden. Net als in België ligt er veel nadruk op hoe geschiedenis wordt gebruikt en begrepen door verschillende actoren. Geschiedenis wordt niet landelijk geëxamineerd, maar lokaal, door middel van een mondeling examen dat is ontworpen door

de eigen geschiedenisdocent. Dit examen wordt alleen afgenomen bij leerlingen die door loting zijn geselecteerd. Leerlingen horen dit een paar dagen van tevoren. Vragen die gesteld kunnen worden tijdens een mondeling zijn bijvoorbeeld: 'In de periode 1814-1905 ontwikkelde Noorwegen een nationale identiteit. Tegelijkertijd is er sprake van democratisering in Noorwegen die eindigt met de onafhankelijkheid in 1905. Leg dit uit.' en 'Wat vind je bij de term Koude Oorlog horen? Leg uit waarom de Koude Oorlog ontstond. Geef voorbeelden van conflicten en oorlogen die zijn ontstaan als gevolg van de Koude Oorlog.'

Historisch bewustzijn

Het wetgevend kader van het secundair onderwijs in **Vlaanderen** (vanaf 12 jaar) bestaat uit zestien sleutelcompetenties. Denk hierbij aan competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie, maar ook aan competenties met betrekking tot historisch bewustzijn. Iedere competentie behelst een aantal eindtermen en onderwijskoepels mogen hierbinnen hun eigen leerplannen ontwikkelen. Sinds 2015 is er een hervorming van het

¹ Een overzicht van het Australische curriculum voor geschiedenis is te vinden via tinyurl.com/bdcpdxs.

² Een lijst met leerdoelen voor *Ancient History* is bijvoorbeeld te vinden via tinyurl.com/mttpjuw7.

³ Een voorbeeldexamen voor *Modern History* is te vinden via tinyurl.com/36xyzdy5.

⁴ Voor het overzicht van het curriculum in IJsland zie tinyurl.com/2p95sd9m en tinyurl.com/5eza53fw.

⁵ Voor het overzicht van het Noorse curriculum, zie tinyurl.com/yraeknft.

In 1905 hield Noorwegen een referendum over de vraag of het land onafhankelijk moest worden van Zweden. Maar liefst 99,95 procent van de stemmers koos 'ja'. Foto: Rørosmuseet, Røros, Noorwegen.

Boven: Operationalisering historisch denken (Van Nieuwenhuyse, 2020).
Onder: Voorbeeld van standaarden voor Idaho voor World History.

secundaire onderwijs aan de gang. Dit heeft tevens geresulteerd in nieuwe eindtermen voor het historisch bewustzijn. Centraal in het Vlaamse geschiedenisonderwijs staat historisch denken dat moet leiden tot een ‘historisch-bewust handelen’. Zie de afbeelding hierboven, waarin dit schematisch is weergegeven. Wanneer ze historische fenomenen situeren in een historisch referentiekader moeten leerlingen zicht krijgen op grote lijnen in het verleden, waarbij een westerse periodisering wordt gebruikt van zeven perioden (van prehistorie tot hedendaagse tijd). Om eurocentrisme te voorkomen moeten leerlingen het kader nuanceren en interculturele contacten tussen samenlevingen bestuderen vanuit meerdere perspectieven. Scholen mogen daarbij zelf weten welke samenlevingen worden bestudeerd. Bij het referentiekader horen sleutelbegrippen geclusterd in de domeinen politiek, sociaal, cultureel en economisch. Verder moeten leerlingen bronnen kritisch kunnen beoordelen op selectie, presentatie, bruikbaarheid, betrouwbaarheid, representativiteit en waarde in het licht van een historische vraag. Bij het komen tot beargumenteerde beeldvorming dienen leerlingen bijvoorbeeld historische vragen te evalueren en onderzoekbare historische vragen te formuleren en bestaande

beeldvorming te analyseren. Belangrijk is altijd dat meerdere perspectieven worden gehanteerd en dat historisch wordt geargumenteed. Ook dienen leerlingen de relatie tussen verleden, heden en toekomst

te onderzoeken door bijvoorbeeld kritisch te reflecteren op collectieve herinnering en het deconstrueren van gebruik en misbruik van het verleden. Er is geen centrale toetsing voor het schoolvak geschiedenis, maar vanaf 2023 worden Vlaamse leerlingen voor wiskunde en Nederlands centraal getoetst.⁶

Keuzevakken

Het Amerikaanse geschiedenisonderwijs voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar verschilt per staat. Globaal kan worden gesteld dat leerlingen in deze periode tussen de tweeënhalf en drieënhalf jaar *social studies* krijgen. Onderwerpen zijn vaak wereldgeschiedenis, Amerikaanse geschiedenis, economische geschiedenis en

Goal 1.7: Trace how natural resources and technological advances have shaped human civilization.

Objective(s): By the end of World History and Civilization, the student will be able to:

- 6-9.WHC.1.7.1 Explain how man adapted the environment for civilization to develop.
- 6-9.WHC.1.7.2 Identify the technological advances developed by Ancient, Greco Roman, Middle Age, Early-Modern, and Modern societies and civilizations.

Goal 1.8: Build an understanding of the cultural and social development of human civilization.

Objective(s): By the end of World History and Civilization, the student will be able to:

- 6-9.WHC.1.8.1 Find examples of how writing, art, architecture, mathematics, and science have evolved in civilizations over time.
- 6-9.WHC.1.8.2 Identify the origins and characteristics of different social classes.
- 6-9.WHC.1.8.3 Describe how the structure of family changes in relation to socioeconomic conditions.

Goal 1.9: Identify the role of religion in the development of human civilization.

Objective(s): By the end of World History and Civilization, the student will be able to:

- 6-9.WHC.1.9.1 Explain the relationship between religion and the peoples understanding the natural world.
- 6-9.WHC.1.9.2 Explain how religion shaped the development of civilizations.
- 6-9.WHC.1.9.3. Discuss how religion influenced social behavior and created social order.

Graduation requirements

Graduation requirements are stated in terms of "credits earned." One credit is awarded for each semester of successfully completed work. To earn a Moscow High School Diploma, a total of fifty-one (51) credits are required.

Subject	Complete Within Grades	Credits
English	9-12	8
Speech	9-12	1
Mathematics (2 credits senior year)	9-12	6
Physical Education	9-12	2
Wellness	9-12	2
World History	9-12	2
U.S. History	10-11	2
U.S. Government	12	2
Senior Project	11-12	1
Economics	11-12	1
Science (4 Lab)	9-12	6
Humanities (<i>Interdisciplinary Humanities, Fine Arts or World Language</i>)	9-12	2
Total		35
Electives: The remaining credits of the total requirements are to be chosen from the student's selection of electives.	9-12	16
Total Credits		51

Amerikaanse politieke geschiedenis. De afbeelding geeft voorbeelden van eindtermen voor het onderdeel *World History* in de staat Idaho.⁷

Vaak zijn er in de bovenbouw ook nog keuzevakken die per school kunnen verschillen. De *Moscow High School* in Idaho biedt bijvoorbeeld een keuze in *Psychology, Crime and Justice, Sociology* en *History of Rock and Roll*. Bovendien zijn er voor geschiedenis ook de *Advanced Placement* (AP)-vakken die excellente studenten kunnen volgen en die worden afgesloten met een formeel examen. Je kunt hierbij denken aan *AP World History* of *AP Art History*. Voor een diploma van een high school in de staat Idaho moet je minimaal 29 studiepunten halen binnen kerndomeinen, zoals taal en wiskunde. Verder dien je minimaal 17 studiepunten te halen door keuzevakken succes-

vol af te ronden. Om überhaupt deel te kunnen nemen aan het afstudeerprogramma moet een leerling ook een bepaald niveau van algebra aantonen. Daarnaast moeten leerlingen minimaal één *Advanced Opportunity* hebben behaald (zoals een AP-vak) en een 'senior project' (een soort profielwerkstuk) hebben uitgevoerd. Verder moeten leerlingen een aparte test doen voor

Civics die zich concentreert op kennis van de Amerikaanse maatschappij. In het laatste jaar van de high school moeten leerlingen een toelatingstoets voor hogescholen en universiteiten maken.

In Zwitserland worden per kanton eindtermen opgesteld. In het kanton Zürich is geschiedenis onderdeel van het vakgebied *Natuur, Mens en Maatschappij* (NMM). Voor het vakgebied is een model ontwikkeld (zie afbeelding), waarvan de vier onderdelen elkaar dienen af te wisselen en met elkaar verbonden worden in het curriculum. Binnen het vakgebied NMM wordt vanuit vier perspectieven onderwijs aangeboden: natuur en techniek; economie, werk en huishouden; ruimte, tijd en samenlevingen; religies, culturen en ethiek. In het primaire onderwijs worden deze perspectieven samengenomen en in het secundaire onderwijs (vanaf 12 jaar) worden het aparte vakken. Bij geschiedenis (als onderdeel van ruimte, tijd en samenlevingen) dienen leerlingen bijvoorbeeld inzicht te krijgen in het verleden door gesprekken met ooggetuigen en continuïteiten en veranderingen in de negentiende eeuw te duiden. Scholen en docenten hebben verder erg veel vrijheid om aan de hand van deze doelen hun onderwijs in te richten. Een voorbeeldinvulling wordt soms wel gegeven als hulpmiddel, net als didactische tips voor het ontwerpen van lessen.^{8,9}

⁴ Voor een uitleg over toetsing in Vlaamse lagere en secundaire scholen, zie tinyurl.com/ywmacmw9.

⁷ Voor een overzicht van eindtermen in Idaho voor *Social Studies*, zie tinyurl.com/mk9682vk.

⁸ Zie een voorbeeld-curriculum via tinyurl.com/5dxaj9mm.

⁹ De didactische tips zijn te vinden via tinyurl.com/yckn4r4x.

Boven: Overzicht vakken op de *Moscow High School* in de staat Idaho.

Onder: Zwitsers model voor het vakgebied *Natuur, Mens en Maatschappij*.

¹⁰ Voor een overzicht van het vak geschiedenis binnen IB, zie tinyurl.com/asjm3z6y.

Waar kennis vandaan komt

Een diploma van het **International Baccalaureate (IB)** is te behalen door leerlingen van 16 tot 19 jaar. In het algemeen moeten leerlingen drie *Higher Level*-vakken behalen en drie *Standard Level*-vakken. Daarnaast volgen leerlingen onderwijs binnen het vak *Theory of Knowledge*. De invulling van dit vak kan verschillen per school, maar dwingt leerlingen na te denken over waar kennis vandaan komt. Dit vak wordt afgesloten met een mondelinge presentatie en een essay van 1600 woorden. Ook moeten leerlingen een *Extended Essay* schrijven. Een onderzoeksverslag van ongeveer 4000 woorden

waarbij het onderwerp wordt bepaald door de leerling. Daarnaast lopen leerlingen een maatschappelijke stage en volgen ze persoonlijke ontwikkelingsactiviteiten die zij zelf kiezen en voorzien van reflectie. Geschiedenis binnen het IB heeft tot doel het ontwikkelen van het analytisch vermogen van leerlingen om bewijsmateriaal kritisch te evalueren en te komen tot goed onderbouwde argumenten. Een algemeen doel dat wordt nagestreefd is het aanmoedigen van een internationale blik door geschiedenis van meerdere regio's te bestuderen. Voor docenten is er een syllabus (zie afbeelding), maar de docent heeft veel vrijheid

om onderwerpen te selecteren en te bepalen hoe deze worden onderwezen.¹⁰

Voor de invulling van het curriculum selecteren geschiedenisdocenten in het algemeen één onderdeel uit de *prescribed subjects*. Verder selecteren ze twee wereldgeschiedenisthema's en één regionaal thema als dieptestudie. In totaal schrijven de leerlingen drie papers. Een voor het verplichte onderdeel, een voor de wereldgeschiedenis en een voor de regionale studie. Leerlingen mogen voor hun *internal assessment* zelf het onderwerp aandragen. Een eerste versie van dit onderzoeksverslag krijgt commentaar van de docent, waarna een definitieve versie wordt ingeleverd door de leerling. De eigen docent beoordeelt het werk, maar een selectie van verslagen gaat naar externe beoordelaars.

Voorbeeld uit de syllabus IB voor geschiedenis. SL = Standard Level, HL = Higher Level.

Syllabus component	Teaching hours	
	SL	HL
Prescribed subject 1. Military leaders 2. Conquest and its impact 3. The move to global war 4. Rights and protest 5. Conflict and intervention	40	40
World history topics 1. Society and economy (750-1400) 2. Causes and effects of wars (750-1500) 3. Dynasties and rulers (750-1500) 4. Societies in transition (1400-1700) 5. Early Modern states (1450-1789) 6. Causes and effect of Early Modern wars (1500-1750) 7. Origins, development, and impact of industrialization (1750-2005) 8. Independence movements (1800-2000) 9. Emergence and development of democratic states (1848-2000) 10. Authoritarian states (20 th century) 11. Causes and effects of 20 th -century wars 12. The Cold War: Superpower tensions and rivalries (20 th century)	90	90
HL options: Depth studies 1. History of Africa and the Middle East 2. History of the Americas 3. History of Asia and Oceania 4. History of Europe		90
Internal assessment Historical investigation	20	20
Total teaching hours	150	240

Inspiratie voor Nederland

De beschrijving van het geschiedenisonderwijs in de aangehaalde landen is verre van volledig, maar biedt mogelijk inspiratie bij het inrichten van het curriculum en het ontwerpen van geschiedenislessen. Na afloop van alle bijeenkomsten werd de Nederlandse docenten gevraagd naar wat zij willen veranderen in hun eigen onderwijs naar aanleiding van de presentaties. Het eerste punt dat veel docenten noemden, is het (meer) willen werken vanuit historische vaardigheden bij het ontwerpen van onderwijs. De curricula van België en Australië en voorbeelden van uitwerkingen hiervan gaven hiervoor veel handvatten en inspiratie. Een docent wil bijvoorbeeld het Vlaamse model van historisch denken centraal stellen bij het ontwerpen van onderwijs in de brugklas tot en met de vijfde klas. Een andere docent wil naar aanleiding van hetzelfde Vlaamse model meer aandacht besteden aan het stellen van historische vragen in geschiedenislessen. Door de Amerikaanse

en IJslandse presentaties en de presentatie over het International Baccalaureate wil een andere docent voor de derde en vierde klas verdiepende keuzemodules ontwikkelen voor leerlingen om meer tegemoet te komen aan verschillen in interesse tussen leerlingen. Ook genoemd naar aanleiding van de Noorse en Zwitserse presentatie: meer afwisselen in toetsingsvormen, zoals de invoering van mondelinge examens, en leerlingen ooggetuigen laten interviewen om ze kennis te laten maken met *oral history*.

In de meeste landen hebben docenten meer vrijheid om historische onderwerpen te behandelen en kan meer tegemoet worden gekomen aan individuele interesse en leerbehoeften van leerlingen. Denk aan verdiepende modules die leerlingen in bijvoorbeeld IJsland kunnen volgen of aan de AP-klassen in de VS. Een belangrijke discussievraag hierbij is: waarom hebben wij drie of vier historische contexten in ons havo- en vwo-onderwijs? Waarom kan dit niet één historische context zijn? Dat geeft ruimte voor het omgaan met

verschillen tussen leerlingen in niveau en interesse. Wordt ons schoolvak geschiedenis daarvoor niet relevanter?

Een tweede punt is toetsing. In sommige landen was geen sprake van formele en centrale toetsing. Leidt dit tot leerlingen die minder goed zijn in geschiedenis? Zijn er meer leerproblemen bij leerlingen die geschiedenis gaan studeren aan een Vlaamse of Noorse universiteit? Ook de vorm van toetsing is discussievoer. Zijn essayvragen, zoals bij het IB-programma, minder geschikt om leerdoelen binnen het schoolvak geschiedenis te toetsen? Is een mondeling examen, zoals in Noorwegen vaak gebeurt, niet een betere variant om leerlingen te bevragen wat zij hebben geleerd bij geschiedenis?

Een derde punt is de aandacht voor het gebruik en misbruik van het verleden in samenhang met epistemologische opvattingen van leerlingen. Waar komt historische kennis vandaan? Hoe gebruiken wij deze kennis? In Noorwegen en Vlaanderen staan deze vragen meer centraal. Willen wij dit in Nederland ook? Wat is hiervoor nodig?

Het laatste punt is het ontwerpen van onderwijs vanuit de vaardigheden. In Nederland ontwerpen wij vooral lessen vanuit historische kennis: wat moeten leerlingen kennen? Het Vlaamse model van historisch denken is echter een geschikt instrument om geschiedeniscurricula in te richten en onderwijs te ontwerpen vanuit historische vaardigheden. Alvast een mooie uitdaging voor scholen en docenten? ■

Leerling studeert voor het examen. Foto: Cottonbro via Pexels.

Dit artikel kwam mede tot stand door de inbreng van de geschiedenisdocenten die deelnamen aan de Professionele Leefgemeenschap: Jasper Hoekstra, Laurin Thole, Koos Sikkema, Sido Scholten, Harrie Wiersema, Bas van Leeuwen, Martin van der Lugt, Daniël Bokma en David Veenstra. De auteur dankt verder: Gerald Dalebout (VS), Súsanna Margrét Gestsdóttir (IJsland), Christian Mathis (Zwitserland), Karel van Nieuwenhuyse (Vlaanderen), Carolyn Moschopoulos (IB), Bridget Martin (Australië) en Brynjulv Grønvik (Noorwegen).